

Είναι άνθραξ ο χρυσός;

Πως ο γλωσσικός αποκλεισμός τρέπεται σε γλωσσικό πλούτο

ΜΑΡΙΝΑ ΤΖΑΚΩΣΤΑ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

MARTZAK@UOC.GR MARTZAK74@GMAIL.COM

Ερωτήματα

- ❖ Ερώτημα 1: Τι είναι γλώσσα;
- ❖ Ερώτημα 2: Γιατί αξίζει να ασχοληθούμε με τις διαλέκτους;
- ❖ Ερώτημα 3: Ποια είναι η σχέση της διαλέκτου με την Νεοελληνική;
- ❖ Ερώτημα 4: Γιατί οι γλωσσικές ποικιλίες είναι υποτιμημένες; Γιατί όταν θέλουμε να διακωμωδήσουμε πρόσωπα (και καταστάσεις) βάζουμε στο στόμα τους ντοπιολαλιές;

Στόχοι

- ❖ Να καταρρίψουμε μύθους σχετικά με την αξία των διαλέκτων και την σημασία της χρήσης τους και της αναβίωσής τους.
- ❖ Να αναδείξουμε το γεγονός ότι οι γεωγραφικές γλωσσικές διάλεκτοι είναι, αφενός, ένα σημαντικό εργαλείο καλλιέργειας της γλωσσικής μας επίγνωσης, δηλαδή της συνειδητής γνώσης που έχουμε για την γλώσσα μας και τους πιθανούς εκφραστικούς τρόπους της και, αφετέρου, ένας τρόπος κατανόησης του «Άλλου».
- ❖ Να παρουσιάσουμε τρόπους ενσωμάτωσης των γλωσσικών ποικιλιών στην γλωσσική διδασκαλία.

Μύθοι περί γλώσσας

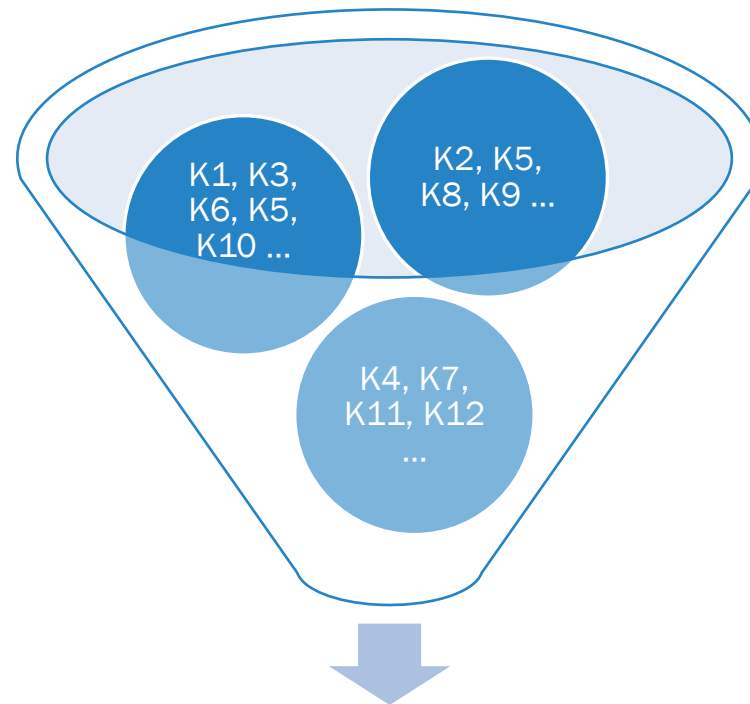

- ❖ Υπεροχή του γραπτού λόγου έναντι του προφορικού
- ❖ πλούσιες και φτωχές γλώσσες
- ❖ ανώτερες και κατώτερες γλώσσες
- ❖ γλώσσες για το ... 'σπίτι' και γλώσσες εκτός – οι διάλεκτοι (?) ως αποκλίνουσες γλωσσικές μορφές
- ❖ η υπερτρισχιλιετής ενότητα και συνέχεια της Ελληνικής
- ❖ η Ελληνική – μητέρα όλων των γλωσσών

Ερώτημα 1

Τί είναι γλώσσα;

Ένα δομικό σύστημα σε χρήση

Τί μπορούν να είναι οι γλώσσες;

- ❖ Πρώτες
- ❖ Δεύτερες
- ❖ Γλώσσες υψηλού/ χαμηλού κύρους
- ❖ Μειονοτικές
- ❖ Φθίνουσες (σε κίνδυνο γλωσσικού θανάτου) – το 'εύρος' χρήσης της διαλέκτου
- ❖ Συστήματα σε επαφή
- ❖ Συστήματα σε αλλαγή

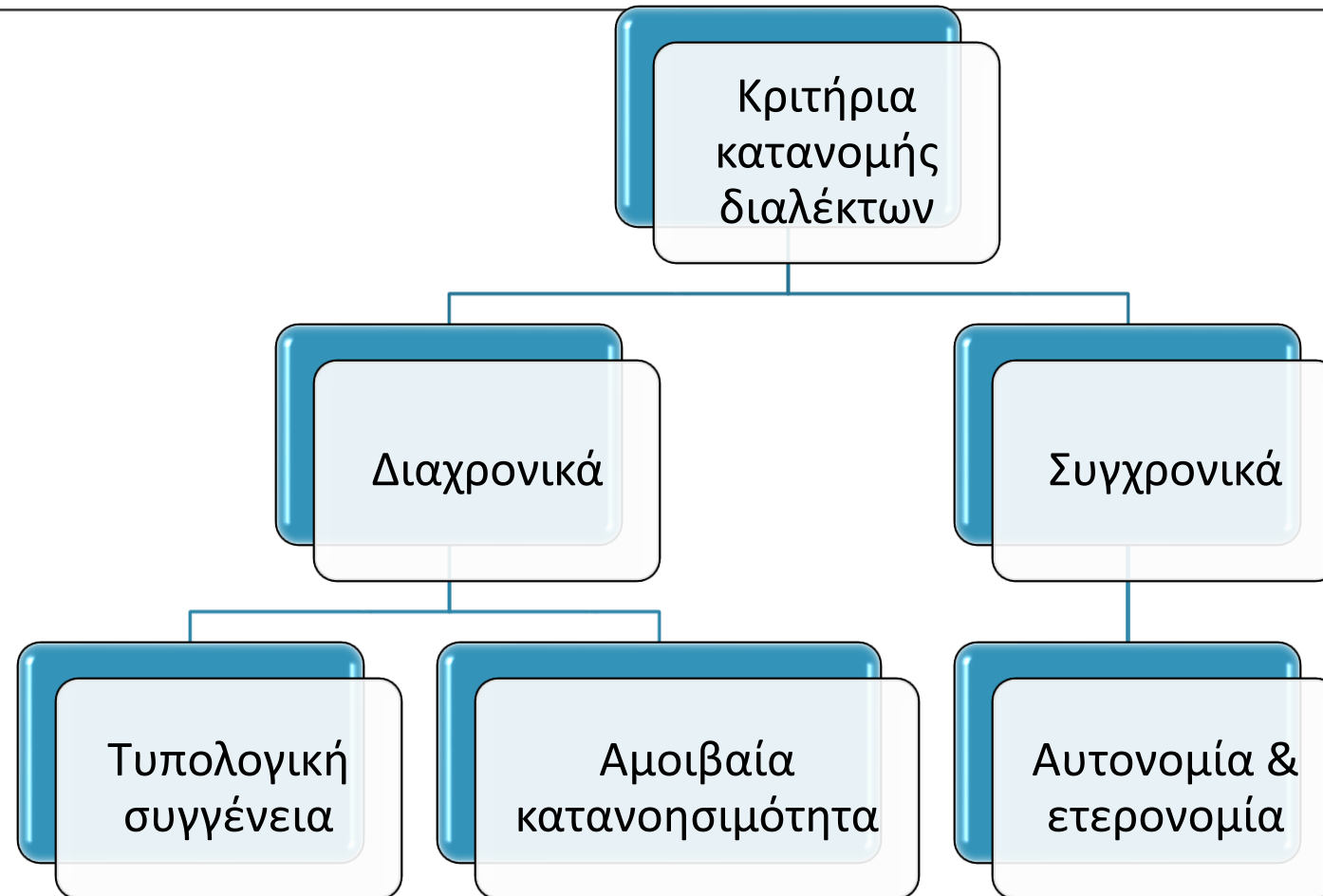
Γλωσσικές ποικιλίες

- ❖ κοινωνικές
- ❖ γεωγραφικές

Που εδράζονται οι μύθοι

Ερώτημα 2

Γιατί αξίζει να ασχοληθούμε με τις διαλέκτους;

- ❖ Μητρικές γλώσσες
- ❖ Δυνάμει επίσημες/ πρότυπες/ εθνικές γλώσσες
- ❖ Μειονοτικές (αποκλίνουσες) γλώσσες
- ❖ Γλώσσες κληρονομιάς
- ❖ Εισαγωγή των διαλέκτων στο εκπαιδευτικό σύστημα

Ερώτημα 3

Ποια είναι η σχέση της διαλέκτου με την Νεοελληνική;

- ❖ Η συμβολή των πελοποννησιακών και εφτανησιώτικων ιδιωμάτων
- ❖ Διαμόρφωση από την πρόσμιξη πολλών διαφορετικών διαλεκτικών στοιχείων με υπερισχύοντα αυτά που χρησιμοποιούνται συχνά – όλες τις ομιλούμενες γλώσσες της εποχής – πολλά λόγια στοιχεία.

Ερώτημα 4

- ❖ Γιατί οι γλωσσικές ποικιλίες είναι υποτιμημένες;
- ❖ Γιατί όταν τείνουμε να διακωμωδήσουμε πρόσωπα (και καταστάσεις) βάζουμε στο στόμα τους ντοπιολαλιές;

Γλωσσικές ποικιλίες

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ & ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΡΩΝΑΪΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΙΚΗ Ν ΔΙΑΛΕΚΤΟ

Αλλουσουδίασε τσι χερούκλες σου, γερά-γερά, ομπρός κι οπίσω, και γράνε τσι και με ρακή

Μη ξεις τ' ρθούνια σου μηδέ τα φεγγιά σου, γη τη μπούκα σου

Ανέ παντίξεις κιανενούς αντιχαιρέτα τονε απ' αλλάργο κι αποκειιάς αποτσακίσου ντελόγο.

Ανέ είσαι αρρωστάρης, χώσου στο κονάκι σου, και μη πορίζεις όζω γη αγγάκα ταχια ταχια στα Βενιζέλια! Πέψε και τσι μαμής κιανένα πεσκέσι να την εκάνεις αγαπητηρή... Κάτι κατέχει ε λόγου τσι!

to ddomadi greko

ΗΝΤΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟ ΚΟΡΩΝΟΚΟΠΕΛΙ

Στάσου αλάργα και μη κοντοσιμώνεις κιανενούς, μηδέ τσι κυρά σου γη του καύκου σου

Μη μονοματείς ποθές κι αγγάκα μακρά από τσ' εκκλησές και τσι ταυραμπάδες

Ανε κρυγίσεις, γη μυξοσέρνει, γη βρουχάσαι, βούλωσε τη μπούκα σου με το σαρίκι, γη τσ' εμπερί σου, κι από μπατόνιαρε το αλλάργα

Προσαρμογή εικόνας - Μεταγραφή εις την Κρητική διάλεκτο: Καλογεράκης Γρηγόρης "Καλόγερος"

TI NA KÀMOME JA TO CORONAVIRUS

PLINE SPITHIA TA CHÈRIA ME TO NERÒ CE TO SAPÙNI, O M'ÈNA GEL JA TA CHÈRIA

MI NGHISE T'ARTÀMMIA, TIN MÌTTI O TÒ STÒMA META CHÈRIA

MI STATHISE TÒSSO KONDA STUS ÀDDU, STA TÒ PLEN LÌGO ÈNA MÈTRO LÀRGA

MI STATHISE SE MERÌE PU ÈCHI PÒDDÙ CHRISTIANÙ

SAN RAKKATÌZISE CE ISSE SINNACHOMÈNO, SCÈPAE TÒ STÒMA CE TIN MÌTTI M'ÈNA ACCHERÙCI CE APÒI RISCETO, MANDÈ VÀLE TÒ VRACHÒNI AMBRÒTTE TU STOMÀTU

SAN CHEROTÀSE KANÈ, MI TU DÒISE TÒ CHÈRI CE MI TON ANGAGLIÀISE FÌNA PU DEN TEGLIÒNNI I EMERGÈNZA

AN DEN ISSE KALÒ ME TIN IGHÌA, STA STO SPÌTI, MI PÀISE STO SPITÀLI. KRÀSCE TON JATRÒ TIS FAMILGGHIA SU, TON PEDIÀTRA, TIN GUÀRDIA MÈDICA O TA NÙMERA TIS REGIÒNI.

to ddomadi greko

Γλωσσικές ποικιλίες

ΝΑ ΠΛΕΝΤΙ ΤΑ ΞΗΡΑ ΣΑΣ ΚΑΛΑ
ΝΑ ΜΗΝ ΣΚΑΛΙΖΤΙ Τ' ΜΗΤΟΥΔΑ ΣΑΣ
ΝΑ ΜΗΝ ΔΙΝΤΙ ΤΟΥ ΞΗΡΟ ΣΑΣ ΠΘΕΝΑ
ΝΑ ΜΗ ΣΤΕΚΕΣΑΙ ΣΜΑ ΣΤΟΥΝ ΑΛΛΟΥΝΑ, ΒΡΩΜΑΕΙ ΔΕ ΒΡΩΜΑΕΙ ΑΝΑΣΑΤ ΤΣΙΠΟΥΡΟ
ΝΑ ΤΣ' ΚΑΝΣ ΟΛΝΟΥΣ ΠΕΡΑ, ΣΥ ΝΑ ΖΗΕΙΣ ΚΙ ΓΙΑΛΛ' ΝΑ ΤΣ' ΜΑΣ' ΨΟΦΟΥΣ
ΝΑ ΣΚΟΥΠΙΖΕΙΣΙ, ΝΑ ΜΗΝ ΓΥΡΝΑΣ ΣΑΝ ΤΟΥ ΜΥΞΑΡΚΟΥ
ΤΙ ΝΑ ΚΑΝΤΙ ΜΗ ΦΤΟΥΝ ΤΟΥΝ ΔΙΕΟΛΟ ΤΟΥΝ ΚΟΡΩΝΑVIRUS ΘΡΑΚΙΩΤΚΙΑ VERSION power by #thrakiotz
ΖΑΡΟΥΝΙ ΣΠΙΤ' ΚΙ ΑΜΑ ΕΧΣ ΚΑΝΑΝ ΑΛΜΠΑΝ' ΓΙΑΤΡΟ, ΠΑΡΤΟΝ ΓΙΑ ΜΑΣΑΛΙΑ

ΠΛΥΣ ΝΥΦ ΧΤΙΝΙΣ
ΜΗΝ ΑΣΤΟΧΙΒΕΤΙ ΚΙ ΠΙΑΝΤΙ ΜΙ ΧΕΡΙΑ ΔΙΝΓΚΑΒΑ ΤΟΥ ΣΤΟΜΑ ΣΑΣ
ΜΗΝ ΔΙΝΤΙ ΤΑ ΧΕΡΙΑ, ΠΙΠΙ ΑΛΛΟΥΡΑ! ΜΗ ΦΛΙΒΕΤΙ ΜΗ ΜΑΤΣΑΛΝΙΒΕΤΙ
ΑΝ Σ ΕΡΧΟΥΝΤΙ ΑΧΑΡΑ ΚΑΤΕΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΟΥΝΤΑ Η ΚΑΒΑΛΑ ΤΟΥ ΓΟΥΜΑΡ ΚΙ ΣΥΡΕ ΣΤΟΥΝ ΑΓΙΩΡ
ΑΦΚΙΒΕΤΕ 10 ΠΙΘΑΜΕΣ ΟΥ ΕΝΑΣ ΜΙ ΤΟΥΝ ΑΛΛΟΥΝ
ΜΗΝ ΠΑΕΝΤΕ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟΥ ΝΙΑΗΜΕΡΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟΥ ΟΥΛΥΜΠΙΟΝ
ΠΛΥΝΤΙ ΤΟΥ ΜΑΝΤΥΛ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΡΑΚΙ ΣΑΣ ΚΙ ΑΣ ΜΗΝ ΙΝΙ ΣΑΒΒΑΤΟΥ
*ΤΑ ΝΤΕΑΡΙΑ ΔΕΝ ΠΑΒΑΙΝ ΤΙΠΟΥΤΑ
ΤΙ ΝΑ ΦΚΙΑΣΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΧΙΟ ΚΟΡΩΝΑΙΟ

Γλωσσικές ποικιλίες

οδηγίες για πρόληψ' ἀπ'του κοροναϊό

- 1) πλυσ
- (2) νιψ
- (3) ξιματιάς
- (4) ἄλλαξ' βρακί
- (5) κ'ίσι πιρδίκ'

ipiotakis.

Μαντινάδες

Το παράδειγμα της Κρητικής

Διάλεκτος, ιδίωμα ή γλώσσα; - το πρόβλημα της «ονοματοδοσίας»

Χαρακτηριστικά της κρητικής γλώσσας

- ❖ Η κρητική διάλεκτος απαντά σε γραπτή μορφή ήδη από τον 14ο αιώνα και κυρίως κατά την ακμή της κρητικής λογοτεχνικής παραγωγής (16ος αιώνας μέχρι τα μέσα του 17ου).
- ❖ Από το 1669 και εξής, όταν δηλαδή το νησί κατακτήθηκε από τους Τούρκους, δεν υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες μέχρι τον 19ο αιώνα, οπότε λόγιοι άρχισαν να εκδίδουν συλλογές με προφορικό υλικό (κυρίως δημοτικά τραγούδια, δηλαδή ρίμες).

Χαρακτηριστικά της κρητικής γλώσσας

- ❖ Γλωσσική επαφή
- ❖ Αρχαία Ελληνική
- ❖ Αραβικά (820/ 29 – 961)
- ❖ Βενετσιάνικα (1206 – 1570)
- ❖ Τούρκικα (1669 – 1869)
- ❖ Γαλλικά
- ❖ Εβραϊκά

Χαρακτηριστικά της κρητικής γλώσσας

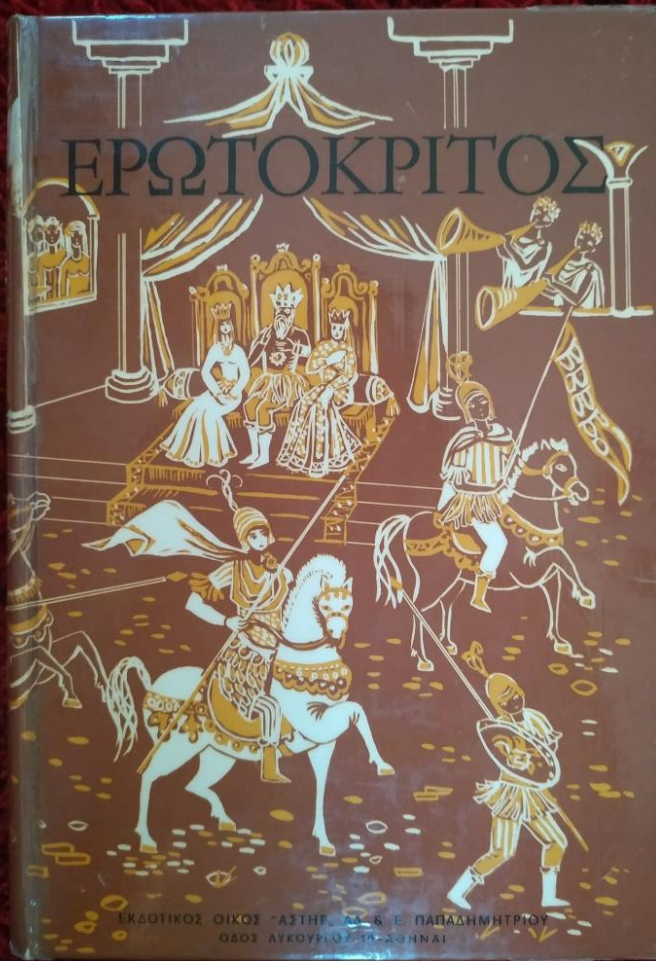

Οι κρητικές μελωδίες:

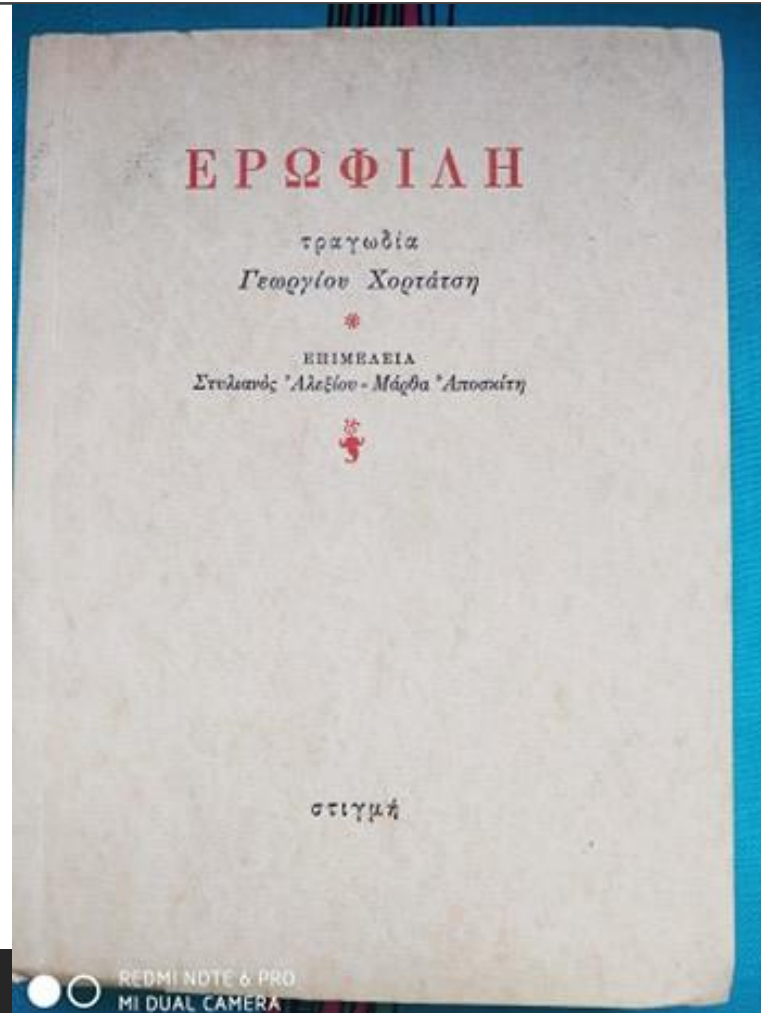
- ❖ Μαντινάδες (δυτική Κρήτη),
- ❖ Ριζίτικα (δυτική Κρήτη),
- ❖ Πολύστιχα Ιστορικά Αφηγηματικά (Ανατολική Κρήτη),
- ❖ Μοιρολόγια (Δυτική Κρήτη),
- ❖ Ταμπαχανιώτικα (Δυτική Κρήτη)

Το 'θαύμα' της κρητικής λογοτεχνίας

REDMI NOTE 6 PRO
MI DUAL CAMERA

REDMI NOTE 6 PRO
MI DUAL CAMERA

Η απάντηση στο ερώτημα

- ❖ Διάλεκτος, ιδίωμα ή γλώσσα;
- ❖ Μια «πλήρης» γλώσσα - κωδικοποίηση
- ❖ Η κρητική γλώσσα στα σχολεία της Κρήτης
- ❖ Γλώσσες κύρους & διαλεκτική ταυτότητα

Προγράμματα γλωσσικής διδασκαλίας ανά την επικράτεια

Πλήρης επιτυχία των προγραμμάτων διδασκαλίας σε όλες τις βαθμίδες της
εκπαίδευσης

Γλωσσική ιδεολογία - στάσεις

Μελετά τις στάσεις/ απόψεις των ομιλητών μιας γλώσσας

Γλωσσική ιδεολογία - στάσεις

Γλωσσική ιδεολογία - στάσεις

- ❖ Αμφιλεγόμενες στάσεις
- ❖ Γλωσσικές ποικιλίες: σημαντικές ως μνημεία πολιτισμικής κληρονομιάς, όχι όμως ως εργαλεία γλωσσικής επικοινωνίας
- ❖ ‘διαφοροποιημένα’ γλωσσικά συστήματα – μειονοτικές γλώσσες – ασθενείς γλώσσες
- ❖ Γλώσσες κληρονομιάς

Σχόλια φοιτητών

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ ΤΟΥΣ

- Ο πατέρας λέει τα κορίτσια δεν είναι ωραίο να μιλάνε έτσι*
- Δεν βγαίνει να μιλάω έτσι με όλους, μόνο με συντοπίτες*
- Δεν την έχω κατακτήσει πλήρως*
- Κάποιοι μας λένε “χωριάτες”*
- Δε μου αρέσει η διάλεκτός μου*
- Όταν μιλάω με τη διάλεκτο μου φαίνομαι αστεία*
- Γιατί να τη χρησιμοποιήσω όταν μπορώ να μιλάω και χωρίς αυτήν;*
- Δεν τη χρησιμοποιώ γιατί δε την υποστηρίζω σαν άτομο*

Σχόλια φοιτητών

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ/ ΔΕ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

- Θα μπερδευτούν τα παιδιά, θα δημιουργηθεί σύγχυση
- Είναι πολλές και δεν είναι εφικτό
- Δε θα διδάσκεται σωστά η ΚΝ και οι κανόνες της μετά
- Όχι γιατί τα παιδιά θα δέχονται bullying
- Δε γίνεται να διδαχθούν γιατί είναι προφορικές μόνο
- Δεν είναι εύκολο να διδαχθούν

- Είναι απλά τρόποι ομιλίας ενός τόπου και δε χρειάζεται να διδάσκονται
- Η ΚΝΕ είναι πιο εύκολη

Σχόλια φοιτητών

- Όχι στο σχολείο, μόνο σε κλάδους γλωσσολογίας χρειάζεται
- Είναι δύσκολο ειδικά σε μαθήματα όπως η έκθεση επειδή οι διάλεκτοι δεν έχουν σαφείς γραμματικούς κώδικες
- Οι διάλεκτοι είναι πιο λαϊκές, τα παιδιά πρέπει να μαθαίνουν σωστά ελληνικά
- Ο γλωσσικός κώδικας πρέπει να είναι ομογενοποιημένος, το γλωσσικό σύστημα να είναι 'σταθερό' με 'καθολικά' γλωσσικά χαρακτηριστικά και όχι αντιπαραθέσεις
- Οι διάλεκτοι είναι χαρακτηριστικό μίας περιοχής ενώ η ΚΝ της χώρας όλης
- Να γίνει προσπάθεια αφομοίωσης και όχι διδασκαλία
- Όχι. Πως θα αξιολογείται ο γραπτός λόγος από έναν μη διαλεκτόφωνο;

Σχόλια φοιτητών

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΥΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ

- Μόνο αν υπάρχουν διαλεκτόφωνοι μαθητές
- Να διδάσκεται μόνο η διάλεκτος της περιοχής
- Μόνο να υπάρχει μια ενημέρωση για αυτές αλλά να μη διδάσκονται κανονικά
- Το σχολείο απλά να μη δημιουργεί φραγμούς αλλά όχι να διδάσκονται
- Να υπάρχουν απλά κάποιες αναφορές δευτερογενείς κυρίως για ιστορικούς λόγους
- Μόνο στα δημόσια σχολεία
- Μόνο σε επίπεδο ετυμολογίας (προέλευση λέξεων, συσχετισμός με την ΚΝΕ)
- Μόνο σε επίπεδο προφορικού λόγου
- Μόνο αν θέλουν οι μαθητές

Προτάσεις ενσωμάτωσης των διαλέκτων στην εκπαίδευση

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση:

- ❖ κείμενα μαζικής κουλτούρας, όπως για παράδειγμα, διαφημίσεις και τηλεοπτικές σειρές
- ❖ σύνταξη και επεξεργασία μαντινάδας
- ❖ έρευνα πεδίου

Προτάσεις ενσωμάτωσης των διαλέκτων στην εκπαίδευση

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση:

- ❖ μελέτη αυθεντικών κειμένων
- ❖ Επεξεργασία ψηφιακών μέσων και πλατφορμών
- ❖ συσχετιστική μελέτη διαφορετικών ποικιλιών

Διδακτικές εφαρμογές

<http://www.lmgd.philology.upatras.gr/index.php/el/>

<http://www.vocalect.eu/>

<http://mohi.edc.uoc.gr/>

<https://lexikolefkadas.gr/>

<http://registries.dyas-net.gr/gr/collection/4117>

<http://www.tsakoniararchives.gr/>

<https://www.searchculture.gr/aggregator/portal/collections/EPontMel>

<http://www.academyofathens.gr/el/library/digital>

<http://lexcy.library.ucy.ac.cy/>

<https://www.cyslang.com/>

Σύνοψη

Ζωντανή γλώσσα – αλλάζει και μετασχηματίζεται

Μητρική γλώσσα – μεθοδολογία της διδασκαλίας

Γλωσσική ποικιλία ίσης αξίας με την ΝΕ – πώς δημιουργήθηκε η ΝΕ;/ Ομοιότητες & διαφορές μεταξύ διαλέκτων και αυτών με την ΝΕ

Γλώσσα και ιδεολογία/ πολιτική

Γλωσσική επαφή → αε, αραβική, βενετσιάνικη, τουρκική, γαλλική, εβραϊκή

Γλωσσική αλλαγή - Γλωσσικός/ κοινωνικός/ πολιτισμικός μετασχηματισμός

Θέματα διαπολιτισμικότητας

Οι γλωσσικές ποικιλίες ως γλώσσες κληρονομιάς

*Λαός που την παράδοση χάνει και
δεν θυμάται
Στο λήθαργο του μαρασμού
παντοτινά κοιμάται*

ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΑΝΤΙΝΑΔΑ

Σας ευχαριστώ θερμά!

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ανδριώτης, Νικόλαος. 1992. *Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας (Τέσσερις μελέτες)*. Θεσσαλονίκη.

Αρχάκης, Α., Α. Φτερνιάτη & Β. Τσάμη 2015. Η γλωσσική ποικιλότητα σε κείμενα μαζικής κουλτούρας: προτάσεις διδακτικής αξιοποίησής της. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 67-94

Chambers, Jack & Trudgill, Peter. 2011. *Διαλεκτολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Δελβερούδη, Ρέα. 2001α. *Γλώσσα και διάλεκτος*. Ανακτημένο από http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_a8/a_8_thema.htm

Δελβερούδη, Ρέα. 2001β. *Γλωσσική ποικιλία*. Ανακτημένο από https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a9/index.html

Drettas, Georges. 2000. Η ποντιακή διάλεκτος και η χρησιμότητά της στην παιδαγωγική της σύγχρονης Ελληνικής. Στο Αναστάσιος-Φοίβος Χριστίδης, Μαρία Αραποπούλου & Γιαννούλα Γιαννουλοπούλου (επιμ.) *Η Ελληνική Γλώσσα και οι Διάλεκτοί της*. Αθήνα: Υ.Π.Ε.Π.Θ. & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 35-42.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Κακριδή-Φερράρι, Μαρία. 2007. *Στάσεις Απέναντι στη Γλώσσα*. Ανακτήθηκε 18-3-2020 από http://www.greeklanguage.gr/greekLang/studies/history/thema_03/index.html

Κακριδή, Μαρία, Κατή, Δήμητρα, & Νικηφορίδου, Κική. 1999. Γλωσσική ποικιλία και σχολική εκπαίδευση. *Γλωσσικός Υπολογιστής*, 1, 103-112.

Καμπάκη-Βουγιουκλή, Πηνελόπη & Δούρου, Χρυσούλα. 2015. Το γλωσσικό ιδίωμα του Σουφλίου: γλωσσικές συμπεριφορές μαθητών Λυκείου σε εκπαιδευτικό περιβάλλον. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 95-116.

Καραντζή-Ανδρειωμένου, Χρυσούλα. 2011. Γλωσσικές ποικιλίες και εκπαίδευση: Όψεις της ελληνικής εμπειρίας. Στα Πρακτικά του 6ου συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης. Πάτρα: Παν/μιο Πατρών. 446-454.

Κασκαμανίδης, Γιάννης & Ντίνας, Κώστας. 2004. Γλωσσική «ανακύκλωση»: Η παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίηση των νεοελληνικών διαλέκτων. Η περίπτωση της ποντιακής. *Γλώσσα*, 58, 7-25.

Κατσούδα, Γεωργία. 2016. Διαλεκτική εκπαίδευση και διδασκαλία της ξένης γλώσσας: παραδείγματα από τα ιδιώματα της Μυτιλήνης. *Μέντορας*, 14, 111-124.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Καψάσκη, Αγγελική, & Τζακώστα, Μαρίνα. 2016. Στάσεις καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των νεοελληνικών διαλέκτων στο σχολείο. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 36, 161-174.

Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 1969. *Γλωσσογεωγραφικά Διερευνήσεις εις την Κρητικήν Διάλεκτον*. Αθήναι: Η εν Αθήναις Επιστημονική Εταιρία.

Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 1983-84. La Grèce du τι et la Grèce du είντα, *Γλωσσολογία*, 2-3, 149-162

Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 2000. *Διάλεκτοι και Ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 1988-2006. *Γλωσσικός Άτλας της Κρήτης*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Κορρέ, Ειρήνη. 2015. Οι νεοελληνικές διάλεκτοι στη γλωσσική διδασκαλία: Δυνατότητες και προοπτικές. Πρακτικά του πανελλήνιου γλωσσολογικού συνεδρίου *Γεωγραφικές και κοινωνικές ποικιλίες της νέας ελληνικής γλώσσας και η παρουσία τους στην εκπαίδευση. Τζαρτζάνεια 2012*. Βόλος, 93-104.

Μαγαλιού, Λαμπρινή. 2000. *Γλωσσικές Προκαταλήψεις Εκπαιδευτικών. Θεωρητική Προσέγγιση και Εμπειρική Έρευνα*. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.

Μηνάς, Κωνσταντίνος. 2004. *Μελέτες Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δάρδανος.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Μιχάλης, Αθανάσιος. 2005. Οι Νεοελληνικές διάλεκτοι και η διδασκαλία τους. Στο Άνθη Φιλίας (τιμητικό αφιέρωμα στον καθηγητή Κωνσταντίνο Μηνά) Αθήνα: Διεθνές Κέντρο λογοτεχνών και μεταφραστών Ρόδου «Κύματα των τριών θαλασσών», 267-278.

Μοσχονάς, Σπύρος. 2002. Κοινή γλώσσα και διάλεκτος. Το ζήτημα της γλωσσικής διμορφίας στην Κύπρο. *Νέα Εστία*, 151(1745), 898-928.

Μοσχονάς, Σπύρος. 2005. *Ιδεολογία και Γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.

Μπασλής, Γιάννης. 2012. *Εισαγωγή στη Σύγχρονη Διαλεκτολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Μπασλής, Γιάννης. 2017. *Κοινωνιογλωσσολογία. Μικρή Εισαγωγή*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Ντίνας, Κ. 2004. Γραμματισμός - πολυγραμματισμοί και διαπολιτισμική διδασκαλία. Στο Παντελής Γεωργογιάννης (επιμ.) *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο*. Πάτρα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, 193-206.

Ντίνας, Κωνσταντίνος. 2015. Η αξιοποίηση της διαλεκτικής ποικιλίας στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού. Η εμπειρία μιας διδακτικής απόπειρας. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 67-186.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ντίνας, Κωνσταντίνος & Ζαρκογιάννη, Εύα. 2009. *Διδακτική αξιοποίηση των νεοελληνικών διαλέκτων. Η περίπτωση του ιδιώματος Αφάντου Ρόδου*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Πάγκαλος, Γεώργιος. 1955. *Περί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Κρήτης*. (Α΄ τόμος). Αθήνα.

Παντελίδης, Νικόλαος. 2007. Κοινή δημοτική: παρατηρήσεις στην διαδικασία διαμόρφωσής της. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 17, 337-347.

Παντελίδης, Νικόλαος. 2015. Σχετικά με το ιδιωματικό υπόβαθρο της Κοινής Νεοελληνικής. Στο Γεώργιος Ανδρουλάκης (επιμ.) *Πρακτικά του του Γλωσσολογικού Συνεδρίου '4^α Τζαρτζάνεια – Οι Γεωγραφικές και Κοινωνικές Ποικιλίες της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και η Παρουσία τους στην Εκπαίδευση*. Βόλος, 41-50.

Παντελίδης, Νικόλαος. Υπό δημ. Στα ίχνη της νεοελληνικής κοινής: η μαρτυρία των γραμματικών του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Στα *Πρακτικά του 1^{ου} Συνεδρίου για την Κοινή, τις Κοινές και την Διαμόρφωση της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Παπαναστασίου, Γεώργιος. 2015. Η σημερινή κατάσταση των νεοελληνικών διαλέκτων. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 3-48.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Πλαδή, Μαρία. 2001. Γλωσσικές στάσεις και διαλεκτική υποχώρηση. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 21, 618-629.

Πλαδή, Μαρία. 2008. *Διαλεκτικές Συμπεριφορές σε Παιδιά Τυπικής Ανάπτυξης στο Πυργί της Χίου και στο Λιτόχωρο Πιερίας: Γλωσσικές Συμπεριφορές Διαλεκτόφωνων Παιδιών Τυπικής Ανάπτυξης σε Εκπαιδευτικό Περιβάλλον*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Πλαδή, Μαρία, Οκαλίδου, Αρετή & Παπαγεωργίου, Βιργινία. 2011. Διαλεκτική παρείσφρηση στον προφορικό και γραπτό λόγο μαθητών τυπικής ανάπτυξης στο Πυργί Χίου και στο Λιτόχωρο Πιερίας: Προς μια τυπολογία της γλωσσικής συμπεριφοράς των διαλεκτόφωνων μαθητών. *Γλωσσολογία*, 19, 23-31.

Πολάκη, Μαρία. 2016. Προτάσεις ενσωμάτωσης της κρητικής διαλέκτου στη διδασκαλία. Προφορική ανακοίνωση στο 7^ο Διεθνές Συνέδριο Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας και Γλωσσολογικής Θεωρίας. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Πολάκη, Μαρία & Μπεϊκάκη, Κασσάνδρα. 2018. *Περιγραφική Αποτύπωση των Γνωρισμάτων της Κρητικής Διαλέκτου βάσει Αυθεντικού Γλωσσικού Υλικού – γλωσσικά παιχνίδια*. Ρέθυμνο: Πειραματικό Λύκειο Ρεθύμνου.

Πολίτης, Λίνος. 1991. *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Ράλλη, Αγγελική. 2011. Πρόλογος. *Working Papers in Linguistics*, 2.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Σίντος, Φίλιππος. 2015. *Εναισθητοποίηση των Παιδιών σε Θέματα Γλωσσικής Ποικιλίας (Γεωγραφικής, Κοινωνικής, Φυλετικής)*. Χειρόγραφο. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Στρατιδάκης, Χ. & μαθητές. 2007. *Ευχετήριες Μαντινάδες στο Κινητό Τηλέφωνο: Σχολιασμένη Έκδοση 325 Μαντινάδων*. Ρέθυμνο: Αυτοέκδοση.
- Στρατιδάκης, Χ. & μαθητές. 2008. *Καθαρογλωσσίδα: Σχολιασμένη Έκδοση 170 Κρητικών Γλωσσοδετών*. Ρέθυμνο.
- Σφακιανάκη, Άννα & Τζακώστα, Μαρίνα. 2018. Τεχνικές καταγραφής και επεξεργασίας ομιλίας στο σχολείο στο πλαίσιο του εμπλουτισμού και της αξιοποίησης του Ψηφιακού Μουσείου Ελληνικής Προφορικής Ιστορίας. *Ηλεκτρονικά Πρακτικά του 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου «Εκπαίδευση και Πολιτισμός: Σχέσεις και Προοπτικές»*. Ηράκλειο: Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κρήτης.
- Τζαβάρας, Ξενοφών. 2007. Εκπαίδευση & νεοελληνικά ιδιώματα στη Ρόδο. *Ήρινα*, 1, 134-139.
- Τζαβάρας, Ξενοφών. 2011. Γλωσσική επαφή και εκπαιδευτική διαδικασία. *Σύνδεσμος Φιλολόγων Δωδεκανήσου*. Ανακτήθηκε από <http://filologoi.pblogs.gr/2011/04/x-tzabaras-glwssikh-epafh-kai-ekpaideftikhdiadikasia.html>.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Τζακώστα, Μαρίνα. 2014. Οι γλωσσικές ποικιλίες στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση: σκέψεις και προβληματική για το σχεδιασμό ενός προγράμματος διδασκαλίας. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 34, 406-414.

Τζακώστα, Μαρίνα. (επιμ.). 2015. *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός.

Τζακώστα, Μαρίνα. 2019. Στάσεις μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των νεοελληνικών διαλέκτων στο σχολείο. *Γλωσσολογία*, 27, 43-56.

Τζακώστα, Μαρίνα. 2020. «Μια φορά κι έναν καιρό ήταν οι διάλεκτοι»: Μύθοι και πραγματικότητες σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των διαλέκτων στο σχολείο. *Revista de Estudos Hellenicos – Το Ελληνικό Βλέμμα*, 6, 33-41.

Τζακώστα, Μαρίνα. υπό προετ. *Γλωσσική Χρήση και Ιδεολογία: η Περίπτωση της Κυπριακής*. Χερόγραφο. Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Τζακώστα, Μαρίνα & Κουφού, Κωνσταντίνα - Ειρήνη. 2019. Ενίσχυση της διαλεκτικής γλωσσικής συνειδητοποίησης μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέσω ενός προγράμματος διδασκαλίας των νεοελληνικών διαλέκτων. Στο Αγγελική Ράλλη, Παναγιώτης Μπάρκας, Brian Joseph & Σταύρος Μπόμπολας (επιμ.) *Πρακτικά του 8^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας και γλωσσολογικής Θεωρίας*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών & Εργαστήριο Νεοελληνικών Διαλέκτων Τμήματος Φιλολογίας, 357-369.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Τζακώστα, Μαρίνα & Μπετεινάκη, Ελευθερία. 2018α. 'Κουλαντρίζοντας τσι διαλέκτους στο σχολείο': Η κρητική διάλεκτος ως εργαλείο γλωσσικής διδασκαλίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. *Revista de Estudos Hellenicos*, 4, – *Το Ελληνικό Βλέμμα*. ISSN 2526-3609.

Τζακώστα, Μαρίνα & Μπετεινάκη, Ελευθερία. 2018β. Η κρητική διάλεκτος ως εργαλείο γλωσσικής διδασκαλίας και πολιτισμικής αφύπνισης. Στο Μ. Σαματάς, Δ. Μυλωνάκης, Μ. Δαφέρμος & Α. Καστελλάκης (επιμ.), *Η Κρήτη στον 21ο αιώνα: Προβλήματα, Προκλήσεις και Προοπτικές*. Αθήνα: Πεδίο, 72-90.

Τζακώστα, Μαρίνα & Μπετεινάκη, Ελευθερία. 2019. Στάσεις φοιτητών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των νεοελληνικών διαλέκτων στο σχολείο. Στο Αγγελική Ράλλη, Παναγιώτης Μπάρκας, Brian Joseph & Σταύρος Μπόμπολας (επιμ.) *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Νεοελληνικής Διαλεκτολογίας και γλωσσολογικής Θεωρίας*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών & Εργαστήριο Νεοελληνικών Διαλέκτων Τμήματος Φιλολογίας, 339-355.

Τζακώστα Μαρίνα, Πατσιάς Άγγελος, Σφακιανάκη Άννα, Κλειδής Γιώργος & Τσιγδινός Στέλιος. 2015. Πώς διαλεκτικοί θησαυροί ζωντανεύουν στο ελληνικό σχολείο: Η χρήση του Ψηφιακού Μουσείου Ελληνικής Προφορικής Ιστορίας στην εκπαίδευση. Στο Μ. Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg-Δαρδανός. 300-321.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Τριανταφυλλίδης, Μανόλης. 1938. *Νεοελληνική Γραμματική: Ιστορική εισαγωγή*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.

Τσιπλάκου, Σταυρούλα. 2007. Γλωσσική ποικιλία και κριτικός εγγραμματισμός: Συσχετισμοί και παιδαγωγικές προεκτάσεις. Στο Ηλίας Ματσαγγούρας (επιμ.) *Σχολικός Εγγραμματισμός: Λειτουργικός, Κριτικός και Επιστημονικός*. Αθήνα: Γρηγόρης, 465-511.

Τσιπλάκου, Σταυρούλα. 2015. Διδάσκοντας διάλεκτο σε ένα παιδαγωγικό πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού: η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση της Κύπρου. Στο Μαρίνα Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 187-210.

Τσιπλάκου, Σταυρούλα & Χατζηγιάννου, Ξένια. 2010. Η διδασκαλία της γλωσσικής ποικιλότητας: μια διδακτική παρέμβαση. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 30, 617-629.

Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Νικολέττα & Θεοδωρόπουλος, Εμίλ. 2015. Η χρήση διαλεκτικών ποικιλιών στις σύγχρονες διαφημίσεις – ιδεολογικές προεκτάσεις. Στο Μ. Τζακώστα (επιμ.) *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Γλωσσικών Ποικιλιών και Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg – Δαρδανός, 211-237.